



ročník 31 regionálny mesačník číslo 6 jún 2021

Novohradské osvetové stredisko (NOS) Lučenec v rámci monitoringu záujmovej umeleckej činnosti v Novohrade a Malohonte predstavuje cyklus – predstavujeme členov štúdia AVT.



VÝTVARNÁ TVORBA AKO SVIATOK

Cecília Nagyová,

rodená Citterbergová (1. 2. 1936), pochádza z obce Gašparovo, neďaleko Brezna. Nádherná príroda okolo rodiska ju navždy očarila a všetku tu krásu sa snažila neskôr zachytiť aj na maliarskom plátne. V súčasnosti žije vo Fiľakove.

Od útleho detstva rada kreslila. Najskôr kriedami, ktoré jej zo školy sem-tam priniesli súrodenci, lebo farby, pastelky či ceruzky boli v tej dobe vzácnosťou. To bol pre ňu zážitok, zvyškami školskej kriedy počmárala všeličo. Dokonca aj truhlicu. Prvé farbičky jej kúpil otec, až keď začala chodiť do školy. Výtvarná výchova jej pomohla formovať budúci talent. Ako stredoškôľčku na pedagogickej škole v Lučenci si ju všimol dobrý učiteľ a v záľube



maľovať ju podporoval. Dovtedy sa venovala len maľovaniu prírody, ale na škole začala kresliť aj portréty spolužiakov. Po skončení školy sa zamestnala ako úradníčka, ale vo voľnom čase stále kreslila. Vždy mala pri sebe skicár a keď ju niečo zaujalo, hneď to zachytila na papier.



V roku 1993 sa stala členkou okresného štúdia amatérskej výtvarnej tvorby pri Novohradskom osvetovom stredisku (NOS) v Lučenci, kde jej tvorbu hodnotili akademickí maliari, čím usmerňovali jej ďalší rast. Odvtedy vystavuje pravidelne.

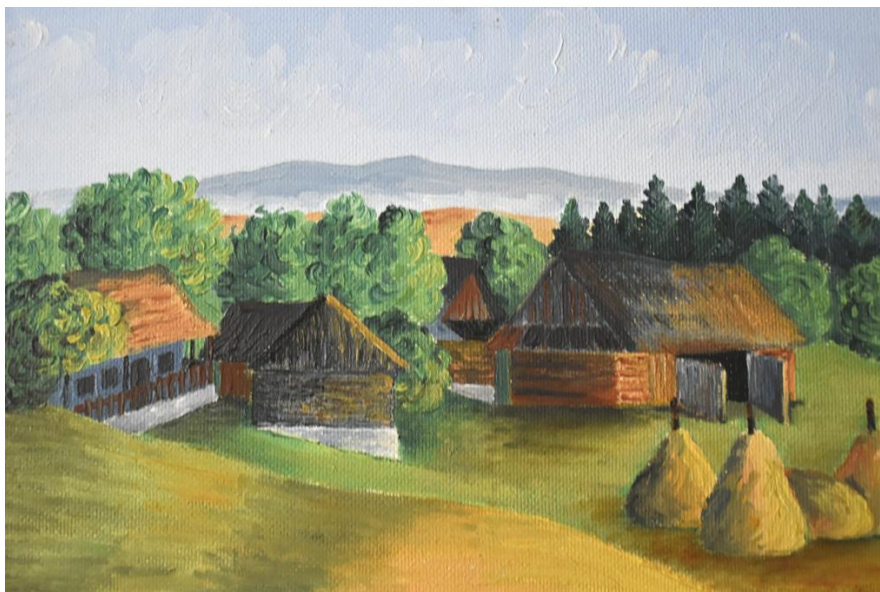


Zľava: A. Brijaková, C. Nagyová, I. Lešková, G. Schneiderová – Krajská tvorivá dielňa, Látky 2017

V určitom čase ku kresbe pridala maľovanie akvarelom a neskôr olejom, ale v tejto technike bola samouk. Výtvarne je zameraná na romantický realizmus, krajinomaľbu a architektúru dreveníc a rôznych iných stavebných objektov. Venuje sa aj kresbe hnedou rudkou.

Jej tvorba bola pravidelne prezentovaná na výstavách, napr. Jesenné stretnutie 2009 na Fiľakovskom hrade, Jesenné stretnutie 2017 (22. 9. – 8. 10.) v priestoroch Novohradského múzea a galérie v Lučenci, kresba masťou rudkou *Jesenná idyla pri labuťom jazere*.

Pokračovanie na s. 2



Zúčastňovala sa seminárov a školení, naposledy tvorivej dielne v rámci projektu Made in pod holým nebom roku 2019.



Chvíle, keď sa jej podarilo venovať sa výtvarnej tvorbe (popri starostlivosti o rodinu alebo iných povinnostiach), boli pre ňu vždy sviatkom, ktorý ju naplňoval pocitom uspokojenia.



Niekoľko obrazov má ešte doma, niečo majú deti a časť obrazov zanechala pri sestre Valérii v Humennom a sestre v Žiline.



Ľudia – roky – udalosti

Július Mojžiš: „Od r. 2000 sa venujem výrobe a výzdobe luxusných nožov“



Umelecký kováč, umelecký nožiar a rytec **Július Mojžiš** sa narodil 13. 6. 1951 v Haliči, okres Lučenec. Základné vzdelanie nadobudol v Haliči (1958 – 66), Strednú umelecko-priemyselnú školu (SUPŠ) vyštudoval v Kremnici (1966 – 70). Pôsobil ako výtvarník v Okresnom osvetovom stredisku v Lučenci (1972 – 75), aranžér a fotograf v ZŤS Lučenec (1976 – 82), konzervátor a fotograf v Novohradskom múzeu vo Filákovke a v Lučenci (1982 – 88), umelecký kováč a zámočník v Drobnnej prevádzkarni v Divíne (1988 – 89). Od r. 1990 až doteraz pôsobí ako umelecký kováč a nožiar v slobodnom povolani. Žije a tvorí v Haliči.

Júlo, dotknime sa úvodom твојих stredoškolských umeleckých štúdií v Kremnici.

Práve v čase, keď som končil Základnú deväťročnú školu v Haliči, zakladal budúci riaditeľ Ľudovít Leitner v Kremnici SUPŠ pre spracovanie kovov. Celkom dobre som kreslil, a tak sa mi podarilo urobiť talentové skúšky, ktoré sa konali v bratislavskej škole umeleckého priemyslu, keďže v Kremnici ešte neboli priestory. Tak som sa stal jedným z tridsiatich troch žiakov novovzniknutej školy. Kremnica je krásne starobylé mestečko, takže chodiť tam do školy, a ešte v čase politického uvoľnenia, bola paráda. V škole som nastúpil na odbor rytectvo, ktoré vtedy viedol rytecký majster Štefan Groš.

Po pol roku som prestúpil na odbor umelecký kováč-zámočník, ktoré mal pod palcom majster Ján Korkoš. Toto hlučné remeslo ma viac priťahovalo, no veľmi rád som mal aj modelovanie, ktoré vyučoval akademický sochár Milan Ormandík. Niektorí spolužiaci zostali po absolvovaní pracovať na škole. Kováčski majstri – Fero Cinkanič, Beňo Jurčo, Jano Volka, akademický sochár Jozef Heger, rytecký majster Paľo Károly (mimochodom autor slovenskej 50, 20 a 10 centovky) sa svojim podielom pricinili o rozvoj a dobré meno školy. Žiaľ, škola dnes prechádza ťažkým obdobím, preto jej držím palce, aby to prežila.

My dvaja sme sa zoznámili v čase, keď ty si pracoval ako konzervátor Novohradského múzea vo Filákovke a ja ako učiteľ hudby na tamorej LŠU.

S mojou kvalifikáciou umelecký kováč bol v tej dobe problém adekvátne sa zamestnať. Umelecko-remeselné dielne boli len v Ružomberku a v Bratislave. Po šiestich rokoch dozrel čas na zmenu zamestnania, a tak som nastúpil do Novohradského múzea ako konzervátor a fotograf. V r. 1984 som absolvoval ročný konzervátorský kurz v Technickom múzeu v Brne, kde som sa veľa naučil o ochrane zbierkových predmetov a tieto vedomosti využívam príležitostne dodnes. Práca v múzeu bola veľmi zaujímavá, PhDr. Gabriel Krúdy sa nechával oslovovať „pán riaditeľ“, čo v tej dobe súdruhov nebolo bežné.

V r. 1990 si začal pôsobiť ako umelecký kováč v slobodnom povolaní v Haliči.

Po šiestich rokoch nastal opäť čas na zmenu. Doma v Haliči som mal už celkom slušne vybavenú kováčsku dielňu, v ktorej som popri zamestnaní majstroval. Vtedy sa naskytla vďaka pánovi Krúdy príležitosť vyrobiť niečo aj pre pamiatkarov a jedinou možnosťou sa črtala drobná prevádzkareň, živnosti ešte neexistovali. Tak som v r. 1988 uzavrel pracovnú zmluvu s drobnou prevádzkarniou v Divíne s tým, že som pracoval vo vlastnej dielni. Vlastnú živnosť som si mohol založiť až koncom r. 1989.

Mohol by si nám predstaviť svoje najvýznamnejšie kováčske práce?

Neviem, či najvýznamnejšie, tak uvediem len niektoré – vo Filákovke som realizoval bránu ku hradu, mrežu na vodnej jame a kované vráta na malej veži. Je to presná kópia vrát, ktoré pochádzali asi z 18. stor. a boli natoľko zničené, že už sa nedali reštaurovať. Vyhotovil som mreže na celý objekt kaštieľa v Dolnej Strehovej, medené strešné vázy na radnici v Lučenci, reliéfy erbov v Modrom Kameni, zbroj a meče pre operu Svätopluk v Banskej Bystrici... V r. 1993 som pod odborným dohľadom reštaurátora Mgr. art. Miroslava Janšta zreštauroval bustu cisárovnej Sissi. Bol to odliatok zo šedej liatiny, ťažko poškodený koróziou. Nachádza sa na radnici v Poltári, je to veľmi krásne dielo.

Od r. 2000 sa venuješ výrobe a výzdobe luxusných nožov.

Okolo r. 2000 som začal mať zdravotné problémy, pomaly som opúšťal kováčstvo a presedlával som na rytectvo. Ten polrok v kontexte s rytectvom sa mi veľmi zišiel, pretože základy som ovládal. Odvtedy sa prevažne venujem výrobe a výzdobe luxusných nožov. Hlavnú zásluhu na tom má významný brniansky nožiar Ľubomír Maďarič, rodák z Lučenca, s ktorým spolupracujem asi od r. 1980. Spolupracujem tiež s významnými nožiarimi Arpádom Bojtošom a Ladislavom Šantom (Laskym), mimochodom s nimi sme založili v r. 2005 Asociáciu slovenských nožiarov. Prvá moja zahraničná výstava bola v Berne (Švajčiarsko). Roku 2002 som sa so svojimi nožmi zúčastnil na výstave v Rouen (Francúzsko). Sporadicky sa zúčastňujem na nožiarskych výstavách v Budapešti, Bratislave, Brne, kde som získal niekoľko ocenení.

Ako bude vyzerat' oslava tvojej 70-ky?

Nechystám veľkú parádu, príchod siedmeho krížika oslávim v kruhu svojej rodiny.



Milan Pupala: „V Utekáči by sme chceli zriadiť regionálne sklárske múzeum“



Čašník, vedúci hospodársky pracovník, fotograf, regionálny historik **Milan Pupala** sa narodil 20. 6. 1951 v Kokave nad Rimavicou, okres Poltár. Základné vzdelanie získal v Utekáči (1957 – 66), Stredné odborné učilište zamerané na profesiu čašníka vyštudoval v Lučenci (1966 – 69). V r. 1980 popri zamestnaní absolvoval Inštitút obchodu v Nitre, stredisko Banská Bystrica. V r. 1969 – 71 vykonal základnú vojenskú službu.

Čašnícku prax začal v reštaurácii Hviezda v Lučenci (1971 – 73). Odtiaľ prestúpil do rekreačného zariadenia chata Ipeľ v oblasti Kokava nad Rimavicou-Línia (1973 – 77), kde pôsobil ako vedúci. V r. 1975 sa oženil s Ľubomírou Berackovou (*1955) v Kokave nad Rimavicou. V období rokov 1977 – 82 zastával pozíciu správcu rekreačného strediska Látky-Prašivá pri Kovosmalte Filákov. Nasledovali Sklárne Utekáč (1982 – 85), kde bol vedúcim hospodárskej správy, JRD Klenovec (1985 – 88), Novohradské reštaurácie Lučenec – reštaurácia Centrál v oblasti Kokava nad Rimavicou-Hámore (1988 – 91), vedúci Rekreačného strediska Kovosmalt na Látkach (1991 – 94). Ďalšími pôsobiskami boli: Horské centrum Spariny na Látkach, kde mal funkciu konateľ (1994 – 2001), Skláreň Clara Utekáč – majiteľ, konateľ (2001 – 03) a napokon hotel Bernard Liptovský Ján – vedúci smeny (2003 – 04). V r. 2004 – 07 bol evidovaný na úrade práce, r. 2007 odišiel do dôchodku. Žije v Utekáči.

Pán Pupala, dlhé roky ste pracovali v oblasti rekreačných služieb v širokom okolí...

Pôvodne som sa vyučil za čašníka. S manželkou sme sa snažili zostať doma v Utekáči, príroda mi prirástla k srdcu a zároveň som chcel pomáhať aj mojim starnúcim rodičom. Ako vedúci reštauračných zariadení som prešiel celé okolie – Lučenec, Kokavu nad Rimavicou, Látky, Klenovec, Liptovský Ján a i. Vždy ma však lákala aj regionálna história – ľudové tradície, sklárska kultúra, osobnosti... Začal som výskumom vlastnej rodiny a postupne som sa dopracoval k širšej histórii Utekáča.

Dlhé roky ste sa venovali fotografii a tvorbe videozáznamov z rôznych kultúrnych podujatí v regióne...

Fotografovať som začal v 70-tych rokoch po návrate zo základnej vojenskej služby. Fotil som príbehy ľudí v rôznorodých životných situáciách v Utekáči. Postupne som prešiel na diapozitívy, mám ich vyše 1000. Svoje fotografie som publikoval vo viacerých časopisoch, napr. Krásy Slovenska. Neskôr som ich uverejňoval aj v knižných publikáciách – Spišiak, P.: *Kokava nad Rimavicou v období neskorého feudalizmu a kapitalizmu* (1990), Kafka, R.: *Naša Kokava* (2020), Pupala, M. a kolektív: *Utekáč na dobových fotografiách I – 4* (2016, 2017, 2018, 2019) a i.

Ako a kedy vznikla myšlienka založiť Občianske združenie (OZ) Prvá Iskra v Utekáči?

Ako som už spomínal, rád sa venujem regionálnej histórii, no zo skúseností viem, že v tomto smere jedna osoba nedokáže nič. Preto sme roduverní Utekáčania založili r. 2008 Občianske združenie Prvá Iskra a začali sme organizovať kultúrne festivaly, zamerané najmä na históriu a remeslá. Len pre porovnanie, všade po okolí v kultúrnych aktivitách dominuje folklór – Kokava, Látky, Korytárky, Detva... My sme sa chceli venovať histórii, všimnúť si osobnosti Utekáča, ako aj vývoj populárnej hudby v regióne. Predsedom OZ Prvá Iskra som sa stal ja, podpredsedom Dušan Kubinec. Vznik názvu Prvá Iskra by som vysvetlil nasledovne: 1. keď som do Utekáča prišiel prvý človek a zapálil tu prvú iskrú, prvý oheň, 2. keď v Utekáči zapálili prvú sklársku pec, ktorá tu horela vyše 200 rokov, 3. keď Thomas Alva Edison vynášiel žiarovku a prvú žiarovku sa začali fúkať v Utekáči.

Jednou z hlavných aktivít OZ Prvá Iskra je vydanie knihy „Utekáč na dobových fotografiách“ zatiaľ v štyroch zväzkoch...

Veľkú zásluhu na vydaní tejto publikácie má Mišo Šesták. Na jej textovej stránke sa podieľali niekoľkí autori – Milan Pupala, Gabriela Šusteková, Dušan Kubinec a i. Prvý diel je venovaný všeobecne o Utekáči, zameriava sa na vývoj obce a osád v jej okolí. Druhý zväzok sa zaoberá školstvom, kultúrou, cirkvami a športom. V tretej knihe sú analyzované zložky niekdajšieho Národného frontu ako Zväzarm, Socialistický zväz mládeže, poľovníctvo, rybárstvo, ale pozornosť je venovaná aj ľudovým milíciám v sklárni. Celý štvrtý diel je venovaný sklárni Clara v Utekáči. Momentálne je v príprave piaty zväzok publikácie, ktorý čitateľom predstaví významné osobnosti Utekáča.

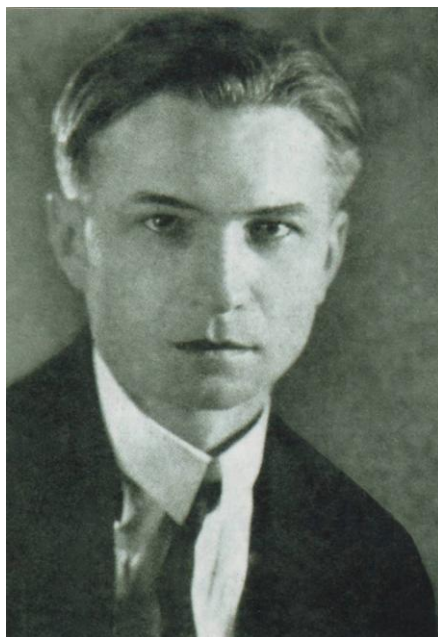
Čo pripravuje OZ Prvá Iskra pre najbližšie obdobie?

Naším dlhodobým cieľom je zriadiť v Utekáči regionálne sklárske múzeum, ktoré by malo sídliť v kuchynkovskom kaštieli. Chceli by sme v ňom vytvoriť malú sklársku dielňu, aby návštevníci mohli vidieť, ako kedysi sklári pracovali. Pre tento účel tu však chýbajú dve generácie ľudí. Aj touto formou plánujeme zachrániť kultúrne dedičstvo našich sklárskych predkov. Vznikom tohto múzea chceme sústrediť dejiny sklárstva Slovenska pod jednu strechu. Aby história sklárstva pripomínala novým generáciám slávu výnimočných majstrov slovenského skla doma i vo svete.

PhDr. František Mihály, DiS. Art



Pripomíname si



Ján Darvas

Básnik, novinár, prekladateľ **Ján (János) Darvas, pôv. priezvisko Džlik**, sa narodil 3. 6. 1891 v Uhorskom, okres Poltár. Jeho otec Štefan Džlik bol horárom. Študoval na gymnáziu v Lučenci, na ktorom maturoval r. 1910. V štúdiu pokračoval na univerzitách v Debrecíne a Kluži (1910 – 14), kde získal diplom pre maďarský a latinský jazyk. V r. 1914 nastúpil na základnú vojenskú službu a r. 1915 sa v Karpatoch dostal do ruského vojenského zajatia, ktoré prežil na Sibíri. Po oslobodení sa cestou domov v Moskve zoznámil a zosobášil s Ruskou Antonínou Jevdokimovovou, sestrou Červeného kríža. Do novovzniknutého Československa sa vrátili až r. 1922.

Pôsobil ako vychovávateľ u Jozefa Szentiványiho v Behynciach pri Tornali (1922 – 25), kde sa narodili jeho dvaja synovia – inžinier projektant Attila a herec Szilárd. Szilárd si r. 1949 zmenil krstné meno na Iván a verejnosti je známy pod menom Iván Darvas (1925 – 2007). V tomto období bol Ján Darvas tajomníkom Maďarskej národnej strany, redaktorom novín Magyar Kisiparos v Lučenci a r. 1925 šéfredaktorom Magyar Újság v Bratislave.

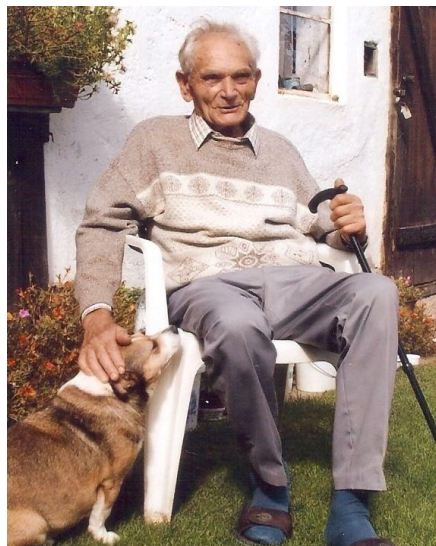
R. 1926 sa rodina presťahovala do Prahy, kde otec Ján pracoval ako vedúci vnútropolitckej rubriky v Prágai Magyar Hírlap (do r. 1938) a súbežne ako redaktor Nagyasszony (1927 – 35). V r. 1938 sa opäť sťahovali, teraz do Budapešti. Tu pôsobil ako redaktor

Felvidéki Magyar Hírlap (1938 – 39) a denníka Magyarország (od r. 1939 do smrti). Zároveň bol tajomníkom žurnalistického oddelenia Tlačovej komory v Budapešti.

Od svojich študentských čias sa venoval básnickej tvorbe v maďarskom jazyku. Do prvej a druhej básnickej zbierky sú zaradené básne melancholického charakteru, v ďalších prevažuje nostalgia za mladosťou a bezútešnosť. Jeho básnické zbierky: *Csöndfelé* (*Smerom k tichu*, 1914), *Szerelmes szonetek* (*Lúboštné sonety*, 1923), *Elsüllyed tvilág* (*Potopený svet*, 1929) a i. Bol autorom antológie slovenskej poézie a jej prekladu do maďarčiny, ktorá obsahuje básne Laca Novomeského, Daniela Okáliho, Jána Smreka, Vladimíra Roya, Janka Jesenského, Ivana Kraska a i.

Tento článok som vypracoval s pomocou nasledovnej literatúry: *Biografický lexikón Slovenska 2. zv. C – F*, Martin, Slovenská národná knižnica 2004, s. 207 – 208, *A cseh /szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918 – 2004*. Bratislava, Madách – Posonium, 2004, s. 81.

Ján Darvas zomrel 13. 1. 1945 pri bombardovaní Budapešti.



Pavel Jánoš

Ochotnícky i profesionálny herec a režisér, výtvarník, regionálny etnograf, historik a spisovateľ **Pavel Jánoš** sa narodil 14. 6. 1921 v Kalinove, okres Poltár. Ľudovú a meštiansku školu navštevoval v Kalinove a Lučenci (1927 – 35). Diaľkové štúdium pre režisérov stálych divadelných ochotníckych scén absolvoval na Osvetovom ústave v Bratislave (1961 – 64) a kurz výtvarného umenia u doc. Jána Jánošku na Pedagogickej fakulte (PgF) v Banskej Bystrici (1966 – 69).

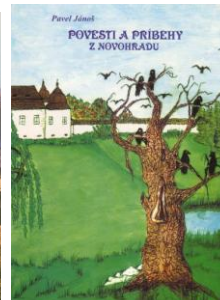
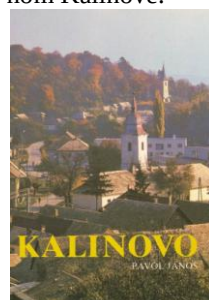
Pracoval ako robotník v Strojovom družstve v Kalinove (1946 – 48). Bol členom činohry Dedinského divadla v Bratislave (1949 – 51), Krajového divadla v Žiline (1951 – 57) a pôsobil ako propagačný výtvarník v Slovenských magnezitových závodoch (SMZ) Kalinovo (1957 – 84). Od r. 1984 žil na dôchodku v Kalinove.

Po skončení druhej svetovej vojny sa aktívne zapojil do kultúrno-osvetovej činnosti. Roku 1948 po vyhlásení konkurzu pre vyspelých ochotníckych hercov na Slovensku do novozaloženého Dedinského divadla v Bratislave sa prihlásil a bol prijatý. Po nastudovaní dvoch hier sa súbor vo svojom autobuse rozletel po slovenskom vidieku plniť poslanie v kultúre a v získavaní ľudí do kolektívizácie poľnohospodárstva. Po vyhlásení prijímacej skúšky pre mladých hercov do 40 rokov Žilinským divadlom bol po jej zvládnutí prijatý. V Žiline sa zoznámil so svojou budúcou manželkou Lujzou, s ktorou sa zosobášil r. 1955, no kvôli zlej bytovej situácii v Žiline sa na Vianoce 1956 presťahovali do Kalinova.

V Kalinove pracoval ako výtvarník vo výrobnotechnickom úseku SMZ. Popri zamestnaní viedol a režíroval divadelný súbor pri Závodnom klube ROH a venoval sa i umeleckej fotografii. Zároveň zhromažďoval historicky podložený materiál k písaniu monografie Kalinova. Pravidelne prispieval článkami do mesačníka Obzor Gemera a stal sa členom Gemerskej vlastivednej spoločnosti.

Jeho knižné publikácie: *Kalinovo* (Martin, 1988, 1990), *Povec, že mi moja milá, povec. Ľudové piesne z Novohradu* (Martin, 1990), *Z histórie kalinovsko-hrabovského evanjelického cirkevného zboru* (Martin, 1992), *Povesti a príbehy z Novohradu* (Lučenec, 1999), *Minerálne pramene a zaniknuté kúpele v Novohrade* (Lučenec, 2007).

Pavel Jánoš zomrel 28. 11. 2016 v Banskej Bystrici, pochovaný je v rodnom Kalinove.





Elena Králiková-Bračoková

Výtvarníčka, poetka, administratívna pracovníčka **Elena Králiková, rod. Bračoková**, sa narodila 2. 6. 1935 v Kalinove, okres Poltár. Ľudovú školu navštevovala v Bystričke, Rimavskej Seči a Rimavskej Sobote (1941 – 45) a meštiansku školu v Poltári (1947 – 51). Stredoškolské vzdelanie získala na Strednej hospodárskej škole v Banskej Bystrici (1952 – 55). Pracovala ako sekretárka na organizačnom odbore KNV v Banskej Bystrici (1955 – 57) a ako zmočnenkyňa pre kultúru a knižnice na Správe tlačového dozoru KNV v Banskej Bystrici (1957 – 60). V ďalších rokoch bola archivárkou v Krajskom archíve v Banskej Bystrici, odbornou pracovníčkou v Múzeu SNP v Banskej Bystrici a opäť archivárkou na KNV v Banskej Bystrici.

Kvôli vážnym zdravotným problémom odišla r. 1980 do invalidného dôchodku. Odvtedy sa intenzívne venovala výtvarníctvu v slobodnom povolaní – do výtvarného diania vstúpila ako samouk. Bola členkou Detvianskej umeleckej kolónie a výtvarníckeho združenia Artefakt v Banskej Bystrici. Posledné roky života striedavo žila v Banskej Bystrici a na Bystričke pri Ozdine v okrese Poltár.

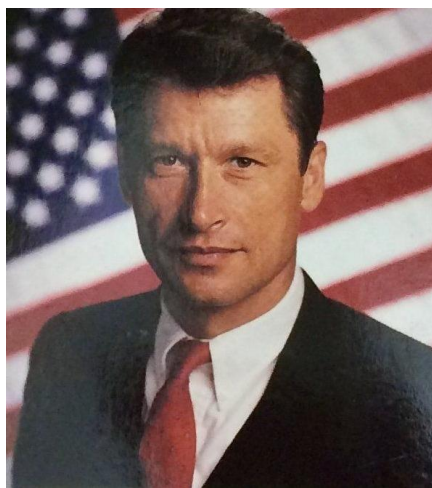
Na KNV v Banskej Bystrici pripravovala nástenky, vyrábala rôzne plagáty, vždy bola výtvarne činná. Roku 1979 po úmrtí manžela a zdravotných problémoch začala v tomto veľmi ťažkom životnom období maľovať, najprv pre vlastné potešenie. Venovala sa najmä olejomaľbe, akrylu a akvarelu. Nametovo jej boli blízke kvetinové zátišia, krajinárstvo, ale aj figuratívna tvorba. Neskôr začala vystavovať, celkovo absolvovala okolo 60 samostatných

autorských výstav v rámci Slovenska. Veľa obrazov má aj v zahraničí – USA, Kanada, Bolívia, Venezuela, Juhoslávia, Maďarsko a i. S jej obrazmi sa možno stretnúť aj v jej troch knihách: *Krásne je žiť* (BB, 2011), *Krásne je žiť – rozšírené vydanie* (BB, 2012), *Holubienka biela, kam si uletela* (BB, 2013).

Básnickej tvorbe sa venovala od detstva, kedy si písala modlitbičky do svojho denníka. Bola autorkou aj mnohých príležitostných básní – k meninám, narodeninám, MDŽ... Často recitovala v rádiách LUMEN, REGINA i v Slovenskej televízii.

Jej dcéra Janka ukončila Pedagogickú fakultu UKF v Nitre a neskôr popri zamestnaní vyštudovala francúzsky jazyk na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pôsobila ako učiteľka na SOŠ na Tajovského ulici v Banskej Bystrici. Zomrela r. 2012. Elena Králiková-Bračoková jej venovala obraz, báseň i knihu *Holubienka biela, kam si uletela*.

Elena Králiková-Bračoková zomrela 8. 7. 2017 v Banskej Bystrici, kde je pochovaná na evanjelickom cintoríne v Lazovnej ulici – parcela II., rad 26, číslo hrobu 16.



Ladislav Pataki

Atlét – vrh guľou, tréner, vedeckovýskumný pracovník, podnikateľ **PhDr. Ladislav Pataki, CSc.** sa narodil 20. 6. 1946 v Nových Zámkoch. Základné vzdelanie získal v rodnom meste (1952 – 60), SPŠ stavebnú navštevoval v Lučenci (1960 – 64) a vysokú školu na Fakulte telesnej výchovy a športu Univerzity Komenského (FTVŠ UK) v Bratislave (1964 – 69).

Pracoval ako odborný asistent na Pedagogickej fakulte v Nitre (1969 – 71), tréner vo vrhu guľou v Dukle Banská Bystrica (1971 – 75) a ako samostatný vedecký pracovník, neskôr zäs-

tupca riaditeľa vo Výskumnom ústave FTVŠ UK v Bratislave (1975 – 85). Roku 1985 so svojou rodinou emigroval z Československa a usadil sa v Los Gatos (California, USA), kde pôsobil ako riaditeľ výskumu vo firme Syber Vision System, Inc. (1985 – 89). V r. 1989 – 2006 bol výkonným riaditeľom firmy TMS, Inc. Los Gatos a r. 2006 sa stal riaditeľom výskumu a vývoja vo firme Amer Elite Solutions.

Športovou činnosťou sa intenzívne začal zaoberať počas štúdia na SPŠ stavebnej v Lučenci. Dôležitú úlohu tu zohral jeho učiteľ (telocvikár a tréner) František Fischer (1922 – 2004). Venoval sa prevažne atletickej disciplíne – vrhu guľou a v tých časoch sa stal najlepším juniorským pretekárom v Československu. Po príchode do USA vyhral Majstrovstvá USA v päťboji (1985), Majstrovstvá sveta vo vrhu guľou i v hode diskom vo vekovej kategórii 50 – 54 rokov (1997) a prekonal niekoľko svetových rekordov vo vrhu guľou i v hode diskom (1999).

Ladislav Pataki bol autorom projektu Olympijského výboru USA – Olympic Training Management System a v tejto súvislosti absolvoval mnoho ciest do olympijského strediska v Colorado (1986 – 89). Jeho publikácia: *Winning Secrets (Tajomstvo víťazenia)*, (1989) bola preložená aj do maďarčiny: *Győzni tudni kell* (1989). Podnikol niekoľko zahraničných pracovných ciest: Budapešť (1980), Moskva (1985), Chiba – Japonsko (1988). Veľmi rád spomínal na študentské roky prežité v Lučenci, na svojich učiteľov Františka Fischera a Oskara Winklera.

PhDr. Ladislav Pataki, CSc. zomrel 5. 4. 2007 v San José (California, USA).

Lehel Szeberényi

Novinár, spisovateľ **Lehel Szeberényi** sa narodil 19. 6. 1921 v Lučenci, kde navštevoval maďarskú katolícku ľudovú školu, meštiansku školu i gymnázium, na ktorom maturoval v triede prof. Bélu Lósku (1943). Po maturite pracoval ako úradník v Mestskom dome v Bánréve (1943 – 45), ako novinár v denníku Szabad Szó v Miskolci (1947 – 49), v týždenníku Nők Lapja v Budapešti (1949 – 52) a v literárnom časopise Kortárs v Budapešti (1957 – 62, 1971 – 81). Roky medzitým pôsobil v slobodnom povolaní. Od r. 1981 žil na dôchodku v Leányfalu pri Budapešti.

Pokračovanie na s. 7



Lehel Szeberényi svoju spisovateľskú činnosť začínal ako novinár hneď v prvých rokoch po oslobodení. V tomto období sa vo svojich dielach snažil byť kronikárom vyvíjajúceho sa sveta, verne zobrazoval život robotníckeho a roľníckeho spoločenstva. V 60. a 70. rokoch sa jeho próza obohatila a prehĺbila, zo sveta jeho diel vymizli falošné ilúzie rokov päťdesiatych, na miesto vytúženej reality sa dostala tá skutočná. Hrdinami jeho románov sú prevažne jednoduchí ľudia žijúci na okraji spoločnosti, ktorých spisovateľ stvárňuje s kultivovanou iróniou i satirou.

Z jeho publikácií: *Napkelte (Východ slnka, 1950)*, *A hegyek elmozdulnak (Hory sa hýbu, 1951)*, *Lépcsők a felhőbe (Schody do oblakov, 1957)*, *Kárhozat küszöbén (Na prahu zatratenia, 1964)*, *Jeromos, a kőfejű (Tvrdohlavý Jeromos, 1966)*, *Tibike Tartaroszbán (Tiborko v Tartarose, 1969)*, *A Rém (Prizrak, 1972)*, *A mesehajó elmerül (Rozprávková loď sa ponára, 1978)*, *Emlékek völgye (Údolie spomienok, 1981)*, *Arcok a folyó tükrében (Tváre v zrkadle rieky, 1982)*, *A történelem szélén (Na okraji dejín, 1986)*, *Levelem küldöm inkák orszagából (Posielam list z krajiny Inkov, 1996)* a i.

Za svoje dielo bol trikrát ocenený Cenou Attilu Józsefa (1951, 1953, 1982). Aj keď od oslobodenia žil v Maďarsku, vždy sa rád vracal do rodného Lučenca. Lučencu venoval aj časť svojho diela *Emlékek völgye (Údolie spomienok)*. Bol zástancom korektných slovensko-maďarských vzťahov.

Lehel Szeberényi zomrel 27. 4. 1998 v Leányfalu, kde je aj pochovaný.

PhDr. František Mihály, DiS. art.

Iné významné výročia

Osobností

- **SLOBODA, Ján – 35. výročie úmrtia** (3. 6. 1986 Banská Bystrica), redaktor, osvetový pracovník, krajský osvetový inšpektor v Banskej Bystrici. Hlavný redaktor časopisu *Osvetová práca* (1952 – 58). Pochovaný je v Lovinobani, kde prežil svoje detstvo.
 - **HRK, Ján, PhDr. – 30. výročie úmrtia** (4. 6. 1991 Bratislava), hudobný skladateľ, teoretik a publicista, rodák z obce Ľuboreč. Bol učiteľom v Mládzove (1943 – 44), hlavným sekretárom Hlavnej redakcie programu Česko-slovenskej televízie v Bratislave (1979 – 89). Venoval sa najmä úpravám slovenských ľudových piesní. Z 50. rokov pochádza jeho najznámejšia skladba *Cigánsky plač a tanec*. Z ďalších skladieb: *Zbojnícka veselica*, *Terchovská nálada*, *Ľuborečská svadba*, *Novohradské Vianoce* a i.
 - **NOVEK, Zoltán, doc. Ing., CSc. – 80. výročie narodenia** (7. 6. 1941 Kokava nad Rimavicou), banský inžinier, vysokoškolský pedagóg. Od r. 1970 pôsobil na VŠT v Košiciach. Napísal viacero publikácií. Zomrel 13. 9. 2002 v Košiciach, pochovaný je v rodnej obci.
 - **DEMAN, Jozef – 80. výročie narodenia** (9. 6. 1941 Lučenec), tréner cyklistiky a kulturistiky.
 - **VAŠÍČKOVÁ, Darina – 85. výročie narodenia** (14. 6. 1936 Málinec – 2021 Bratislava), herečka. Od r. 1959 členka Rozhlasového hereckého súboru. Dlhé roky pôsobila ako členka rôznych porôt, najmä v porote celoslovenskej súťaže Vansovej Lomnička.
 - **FORGÁCH, Žigmund II. – 400. výročie úmrtia** (30. 6. 1621). Haličský hrad dal v r. 1612 prestavať na renesančný zámok ako protitureckú pevnosť.
- ### Udalostí
- **160. výročie prijatia Memoranda národa slovenského v Martine** (6. – 7. 6. 1861), ktorého autorom bol Štefan Marko Daxner, rodák z Tisovca.
 - **150. výročie** (18. 6. 1871) začiatku prevádzky novej železničnej trate Zvolen – Lučenec (úsek bol súčasťou uhorskej severnej železnice).
 - **60. výročie** (18. 6. 1961) zriadenia Osvetovej besedy v Kokave nad Rimavicou, uznesením pléna MNV č.14/1961, prvý predseda bol Pavol Zajac.

Blahoželáme k životným jubileám!



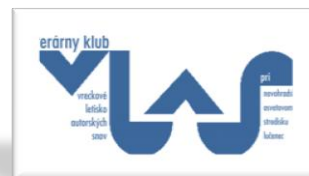
Katarína Ďalokovej (7. júna), učiteľke hudby na klavír a organizačnej vedúcej zboru Ozvena v Lučenci a oslávencom

Júliusovi Mojžišovi a Milanovi Pupalovi.

Stalo sa v regióne

Novohradská osвета virtuálne

Na základe opatrení ÚVZ SR bolo **zakázané usporadúvať hromadné podujatia kultúrnej** či inej podoby. V mesiaci **máj** sme uverejnili viacero aktivít na (<https://www.facebook.com/novohradskaosveta>), napr. :**Máj v Novohrade** (1. 5.), **Píšeme na diaľku** (10. 5.) – LK V.L.A.S. pri NOS, virtuálny hosť Jarmila Siváková, **Píga** – jarná detská ľudová hra (14. 5.) ap.



Píšeme na diaľku

Vybrali sme z tvorby virtuálneho Literárneho klubu V.L.A.S. Píšeme na diaľku – literárne tvorivé dielne uverejňujeme každý mesiac na

www.facebook.com/novohradskaosveta

Vladimíra Banská



NESLOBODA

*Vypísaná sloboda
je nesloboda.
Už si nevidíme
na to, čo hovoríme
ani na oči.
Biele papiere
sú ako
židovské hviezdy.
Označení ako
zvieratá v ohrade,
toto môže
vonku vyjsť
a toto „iné“
nie.*

DIABLOVA NEVESTA

*Bezcenná
bez ceny,
bez haliera,
smrťou smrdí,
zuby cerí,
mŕtvolu mŕtva.
Zvíja sa zmija,
berie nám
otcov, matky,
synov aj dcéry.
Za stolom sedí,
neodchádza,
cholera – korona
nevesta
diabla.*

DIELNIČKA opäť otvorená a vynovená

Tvorivá dielňa ľudových remesiel pri Novohradskom osvetovom stredisku Lučenec bola otvorená v roku 2006. Činnosť dielne je zameraná na zachovanie a obnovenie tradičných techník, vychádzajúcich zo starých remesiel, ako je drotárstvo, rezbárstvo, košíkárstvo, hrnčiarstvo, tkanie, paličkovanie, zdobenie kraslíc ap. Výučba remesiel prebieha pod vedením lektorov a remeselníkov. Venuje sa aj novým technikám, postupom a materiálom: maľovanie na sklo, maľovanie na hodváb, výroba šperkov z drôtu, hlíny, tkanie náramkov, tašiek a záložiek, servítková technika, práca so sadrou, aranžovanie kvetov, batikovanie a pod

Od apríla 2017 funguje pod názvom **Dielnička – dielňa ľudových remesiel a súčasných techník**.

Niekoľko mesiacov prebiehala rekonštrukcia priestorov od podláh až po osvetlenie. Vynovená dielňa má k dispozícii tri miestnosti a nechýba ani malá kuchynka. Dnes je už pripravená ponúkať nové aktivity, ak to pandemické opatrenia umožnia. Dielňa je technicky dobre vybavená – 6 hrnčiarskych kruhov (elektrických), 1 smaltovacia a 1 keramická pec.



Od mája tohto roka v nej pracuje **Mgr. Mária Janštová-Nyjamaja**, výtvarníčka, dekoratérka a hlinárka. Strednú školu navštevovala na Škole úžitkového výtvarníctva v Kremnici v odbore reštaurovanie štukovej výzdoby a ukončila magisterské štúdium na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici na Katedre výtvarnej kultúry. S hlinou pracuje a tvorí od roku 2012. Ponúka dekorovanie stien v súkromných a verejných priestoroch. Je členkou skupiny remeselníkov Organica a držiteľkou značky Regionálny produkt Novohrad za **Hlinené nástenné plastiky a obrazy z hlíny**.

Pri dielničke pracuje **klub paličkovanej čipky Pavúček**, ktorý vedie lektorka Eva Kyzúrová.

Tajomné brány

Vernisáž výstavy **Jany Bialovej** sa konala **7. 5. 2021** v **Novohradskom múzeu a galérii** v Lučenci. Autorka je akademická maliarka, grafička, knižná ilustrátorka. Študovala na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave na Katedre grafiky a knižnej ilustrácie u prof. Dušana Kállaya. Žije v Lučenci, ako výtvarná pedagogička pracuje na Základnej umeleckej škole vo Fiľakove.



Hlavnou líniou tvorby je maľba, pričom jej obrazový svet je v skutočnosti zakorenený v surrealistickom fantazijnom svete svetových veľikánov slovenskej grafiky a knižnej ilustrácie 20. storočia A. Brunovského a D. Kállaya. Pod jej rukami tento rozprávkový svet neustrnul v mechanickom a bezobsažnom opakovaní vizuálnych klišé. Naopak, svoje obrazy vytvára podľa vlastného ženského duchovného sveta, v ktorom sú charaktery, detaily, myšlienky a pocity usporiadané do organického vizuálneho aj obsahového celku. A to bez

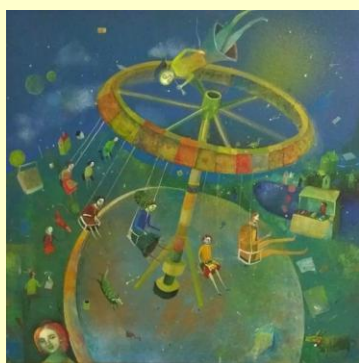
použitia moderných technických vymožeností, alebo zakomponovania do obrazov také prvky či motívy, aby sa mohla považovať za súčasného umelca. Podľa vlastnej výpovede nemôže byť trendovým tvorcom, pretože by musela klamať samú seba a vzdať sa úprimnej radosti z tvorby.

Popri maľovaní a pedagogickej činnosti sa venuje aj iným tvorivým činnostiam. Textilné návrhárstvo, pretváranie starých šiat a navrhovanie šperkov rozvíja už od malička. Po tejto línii sa vypracovala autodidaktickým spôsobom, no podobne ako profesionálna maľba, aj textilné návrhárstvo sa stalo organickou súčasťou jej života.

Práce Jany Bialovej otvárajú iné svety – svet fantázie, ale aj svet minulosti cez spomienky stelesnené v jej prácach. Pri ich dôkladnom vnímaní sa otvárajú tajomné brány v hĺbke ľudskej duše a podvedomí.

Výstava predstavuje prierez autorkinej tvorby – popri hlavnej línii závesných obrazov sa návštevníci môžu zoznámiť aj s jej prácami umelecko-priemyselného charakteru – akými sú jej šaty, šperky a iné zaujímavé doplnky. Výstava potrvá do 18. júla 2021.

Andrea Németh Bozó, kurátorka výstavy



Tretia májová sobota (**15. 5. 2021**) patrila celoeurópskemu podujatiu **Noc múzeí a galérií**. XVII. ročník sa konal online a offline a záštitu nad ním prevzala prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová. Podujatie organizuje Slovenské národné múzeum v spolupráci so Zväzom múzeí na Slovensku.

V Novohrade sa zapojilo **Novohradské múzeum a galéria** v Lučenci a pripravilo program naživo aj online. V múzeu bolo od 15.00 do 19.00 hod. pripravených viacero aktivít – prehliadka stálej expozície *Poklady minulosti*, aktuálna výstava *Tajomné brány*, šperkársky eko-ateliér Jany Bialovej, *Talizmany Novohradu* vytlačené na 3D tlačiarňu a *Ukryté v detailoch* – nekomentované individuálne prehliadky stálej expozície. Online program ponúkal Živé panorámy z NMG – FB Live stream a premiéru videa *Ukryté v detailoch*.



Aktivita múzeí v rámci tohto podujatia sú orientované na také činnosti, ktoré počas celého roka zostávajú pred verejnosťou ukryté. V tom čase múzeá otvárajú verejnosti svoje „skryté“ komnaty a odkrývajú tajomstvá, schované pred zrakmi verejnosti. „Odkrývanie tajomstiev“ pomáha verejnosti aj prostredníctvom takto získaných poznatkov a informácií lepšie pochopiť význam múzeí pri ochrane súčasť kultúrneho a prírodného dedičstva, uchovávaných v múzeách a galériách.

Zdroj: www.snm.sk, www.nmag.sk, www.nmg.sk

Makety vo Fil'akove

V galérii **Mestského vlastného múzea** vo Fil'akove sprístupnili **18. 5. 2021** zaujímavú výstavu makiet fil'akovského modelára **Tibora Pétera**. Témou je vojenská technika a bojové vozidlá druhej svetovej vojny.



Návštevnícividia modely najznámejších typov bojových vozidiel a techniky v mierke 1:32 až 1:72, akými boli Panther, Tiger či Katuša, používané takmer pri každom vojenskom zásahu, ale aj niekoľko netradičných exemplárov, ktoré budú poznať možno len málokto. Patrí sem napríklad britské jednomiestne stíhacie lietadlo Spitfire.



Súčasťou výstavy sú aj napodobeniny vozidiel, ktoré sa priamo týkali miestnych vojnových udalostí. Pre záujemcov sú k dispozícii textové panely s pôvodnými verziami jednotlivých miniatúr, poskytnú zaujímavé a poučné informácie o ich výkonnostných parametroch, niekdajšej funkcii a vojenských operáciách, počas ktorých sa používali.

Exponáty Tibora Pétera sú doplnené o makety ďalšieho miestneho nadšenca, **Bélu Feketeho**, ktorý sa prostredníctvom 17 vystavených zmenšenín snaží čo najvierehodnejšie priblížiť bojovú techniku predmetného obdobia, a to v mierke 1:35 v prípade tankov, a v mierke 1:48 až 1:72 v prípade lietadiel.

Výstava potrvá do 6. augusta 2021.

Zdroj: www.filakovo.sk



Ceny Emy v Novohrade

Odovzdávanie *Cien Emy Goldpergerovej* za rok 2019 sa uskutočnilo **27. 5. 2021** v priestoroch Radnice v Lučenci, ale iba na pozvánky a pri dodržaní hygienických opatrení. Pôvodne sa malo vyhodnotenie súťaže I. ročníka konať v rámci Stretnutia priateľov regionálnej histórie minulý rok, ale hromadné podujatia boli zakázané.

O priebehu a výsledkoch budeme informovať v nasledujúcom čísle.

Úspech spisovateľky

Nová členka PEN klubu

Iveta Zaťovičová sa stala členkou **Slovenského centra PEN**, ktoré patrí do najväčšej spisovateľskej organizácie na svete.



P.E.N. International je jedinou celosvetovou organizáciou románopiscov, básnikov, esejistov/redaktorov, literárnych vedcov a prekladateľov. P.E.N. bol založený v Londýne roku 1921 pod predsedníctvom Johna Galsworthyho a medzi jeho prvých členov patrili Joseph Conrad, George Bernard Shaw a H. G. Wells. Postupne sa zakladali centrá na každom kontinente, medzi členov patria nositelia Nobelovej ceny a mnohí poprední svetoví spisovatelia. Medzi jeho prezidentov patrili Alberto Moravia, Heinrich Böll, Arture Miller, Mario Vargas Llosa a Ronald Harwood. Pozostáva z viac ako 140 centier vo vyše 100 štátoch.

Slovenské centrum PEN bolo založené 31. októbra 1989 v Bratislave. Z Novohradu sú členmi okrem nej iba dvaja spisovatelia – Dezider Banga a Hana Košková.

Iveta Zaťovičová žije a pracuje v Lučenci. Spolu so svojím holandským partnerom založili r. 2007 realitnú kanceláriu a prekladateľskú agentúru a r. 2020 jedna z firiem rozšírila svoje aktivity o vydateľskú činnosť. Spisovateľskej činnosti sa aktívne venuje od r. 2015, píše hlavne prózu. Povedky publikuje prevažne v Literárnom týždenníku, recenzie jej vyšli aj v Dotykoch a Slovenských pohľadoch. R. 2018 vyšiel v poľskom zborníku *Jak podanie reki* nemec-ký a francúzsky preklad úryvku jej poviedky *Dom*, v ktorom *ťa budem čakať*, neskôr jej vyšla poviedka v českom zborníku *Dekameron* (Obec českých spisovateľov, 2020).



Diela:

- *Tiene babieho leta* (2016) – zbierka poviedok,
- *Kľukatenie* (2017) – zbierka poviedok,
- *Malinové roky* (2017) – novela,
- *Príd' v májovú nedeľu* (2018) – román,
- *Dievča z Ďárváršáru* (2019) – novela,
- *Vabank* (2020) – zbierka poviedok.

Zdroj: <http://scpen.international/>



70.
výročie
úmrtia
Boženy
Slančíkovej
-Timravy

(27. 11. 1951)

2021

Krajom Timravy

Dve jednohubky:

Pesničky Timravy

Zošíť so 140 rukopisnými básňami Boženy Slančíkovej, ktorý má názov **Pesničky na Žigúra, Bacúra, na Oľgu Pe a na druhých**. Rokom 1886 sú datované prvé štyri pesničky, všetky zložené „na Oľgu“ (pozn. Oľga Petényi – Petianová). **Žigúr** je Žigmund (Pavel Rell, ev. farár z Ábelovej), bol spolužiakom bratov Slančíkovcov a prichádzal s nimi cez prázdniny do Polichna. **Bacúr** zas učiteľ Jozef Čipkay, ktorý pre svoju bohémsku povahu vystriedal viacero miest (bol prototypom najmä pre postavu Ivana Čierneho v novele *Všetko za národ*, ktorej autobiografickosť a autenticnosť *Pesničky* výrazne potvrdzujú). **Oľga Pe.** je skratka pre Oľgu Petianovú, vydatú neskôršie za Miloslava Krčméryho. „Tí druhí“ sú sestry, iní príbuzní, ale aj sama autorka – práve pri tých najvážnejších básňach. Tieto neboli určené pre spoločensko-zábavnú potrebu a sú intímny sebaironizujúcim básnickým denníkom.

Autorka ich písala aj vtedy, keď už uverejňovala – až do roku 1897. Básne sa volajú „pesničkami“ preto, že pri každej je uvedený nápev. Zväčša podľa módnych piesní (spočiatku maďarských), ale postupne sa zjavujú i slovenské a české nápevy. Pri každej z nich je uvedené meno. Autorka sa stotožňuje s jeho nositeľom a v prvej osobe žartovne, ale aj často pichľavo ironicky podáva akoby sebacharakteristiky svojich známych a príbuzných a vzťahy medzi nimi. Najviac sa píše o „chytaní partie, o láske a o ich zámene“. Mnohé upútajú presnosťou pozorovania a charakteristiky.

Jozef Čipkay – zvaný Bacúrik, nápadník Timravy (do ktorého bola Timrava zaľúbená a venovala mu báseň *Príd', Bacúr, prídi k nám*) bol učiteľom na Bacúrove (Budinej), chodil s Boženkou na prechádzky na Bralce a Husárovo. Jeho brat Ľudovít Čipkay bol učiteľom v Polichne, potom odišiel do Ábelovej. Jozef Čipkay naposledy učil vo Veľkej Vsi, kde zomrel na zápal pľúc. *Pesnička Príd', Bacúr prídi k nám* (nápev podľa Slúžil som u cisára), ktorá vznikla medzi júlom a septembrom 1894 (v zošíte má číslo 76), charakterizujúca bohémstvo Jozefa Čipkayho učiteľa i lásku Boženy Slančíkovej k nemu, čo všetko našlo odraz v jej prácach (najmä postava Ivana Čierneho) končí takto:

„Ale budeš kartovať
nebudem sa hnevať
Poľovať, víno piť môžeš pre mňa:
Ešte ti nalievaj budem

Ty budeš pán môj pán
tebe s úctou oddaná
Moje srdce, vlasťnosť tvoja:
pre teba som i zomrieť hotová

A tak prídi, prídi
Ó, nech ťa uvidí
oko moje čím skôr, dnes-zajtra už.
Prídi, prídi: staň sa môj pán, môj muž!

Hry Timravy

Na polichnianskej fare sa v 19. storočí žilo spôsobom nie veľmi odlišným od života stoviek rodín inteligentov pôsobiach v takýchto dedinách „odtrhnutých“ od sveta. Zábavno-spoločenské podujatia si musela mládež nahrádzať domácimi spoločenskými hrami. Aj Slančíkove deti mali dosť hier, ktorými vystačili nielen pre seba, ale aj pre každú početnejšiu návštevu. Návštevy boli jediným „verejným“ spoločenským podnikom. Prichádzali z nejakej rodiny, alebo cirkevnej príležitosti, a tak sa nazhromaždilo vždy dosť ľudí. Rodiny dedinských inteligentov bývali početnejšie ako dnes. Spoločnosť sa po pohostení rozdelila. Starší sa alebo rozprávali, alebo kartovali, mladí sa dali do spoločenských hier, alebo do spievania. Zo spoločenských hier sa u Slančíkov pri týchto návštevách hrávali tieto: *Tajné pismo, Na pokrývku, Na prsteň, Na zálohy, Stavanie sochy, Stavanie mostu,*

Testament písať, Slepú babu, Hádanie osoby alebo predmetu, Ako sa páči, Rébusy, atď. Mládež chvíľami spoločenské hry zamenila aj tancom. Najčastejšie sa tancovalo len podľa spevu, obyčajne matkinho, zriedkavejšie podľa husiel, alebo harmoniky a v dávnejších časoch podľa citery. U Slančíkov najčastejšie sa z karetných hier hrával tarok, ale aj mariáš, veselá sedma, durak, očko.

Zdroj: www.polichno.sk, www.timrava.sk

(autor Peter Kyseľ)

Kalendárne obyčaje

Na Jána

V tradičnej kultúre sa s týmto dňom spájali obyčaje, pôvodne späté u Slovanov so slávnosťami letného slnovratu, v ktorých hlavnú úlohu zohrávali oheň, voda (najmä rosa) a zeleň. Zvyky na 24. júna sa nazývali svätajánske alebo jánske a nahradili pôvodné slnovratové. Popri zvykoch súvisiacich so zberom liečivých rastlín a hľadaním pokladov, najväčšiu pozornosť sústreďovali ľudia na ohne. **Jánske ohne** sa pálili v predvečer tohto dňa (svätajánska noc). Podľa starších záznamov P. Dobšinského je dôležitý údaj, že v r. 1853 – 55 zapalovali v Brezne vatry na všetkých štyroch svetových stranách. Na východnom Slovensku preskakovali mladenci vatru nahí, čo potvrdzuje rituálno-očistnú funkciu úkonu. Niekde verili, že kto preskočí svätajánsky oheň, dožije sa budúceho roka.



Pastieri považovali 24. jún za svoj stavovský sviatok. Okrem veľkých vatier ho na salašoch oslávili hostinou, na ktorej sa jedla baranina. Pamätalo sa aj na kultúrne rastliny. Do polí sa dávali uhličky zo svätajánskej vatry, v Gemeri zase popol.

Pokračovanie na s. 12

Zvyšky ohorených metiel na druhý deň rozobrali a zapichli medzi kapustu, aby ju húsenice nenapadli.

V predstave zvýšenej aktivity zlých síl sa do polí a obydľ zapichovali zelené prúty na ochranu proti búrke, ľadovcu. Zo strachu pred bosorkami sa krmil dobytok cesnakom a chle- bom, platil zákaz vstupu cudzej ženy do dvora i domu. Sväto- jánska noc i deň boli vhodné na veštby vydaja, ale aj na nega- tívne čary. Šťastie mal mať človek, ktorý chytil svätójánsku mušku a nosil ju pri sebe. Srdce z chyteného krta malo liečiť epilepsiu a jeho koža v stajni mala chrániť dobytok. Platil zá- kaz hýbať zemou, sadiť, kopať, ale i prať.

Ľudia verili, že rastliny, ktoré na Jána kvitnú, majú liečivý alebo čarodejnicky účinok. Zber svätójánskych bylín bol rozší- rený na celom Slovensku takmer do polovice 20. storočia. Takmer všade vili dievčatá vence a púšťali ich dolu vodou, ktorej plával najrýchlejšie, mala sa najskôr vydať. Rastliny ma- li predpovedať aj dĺžku života.



V **Novohrade** natrhali dievčatá králiky a vložili ich medzi obloky. Ktorej kvet bol najviac uvädnutý, tá mala prvá zo- mrieť.



Papradie, známe aj ako **čertovo rebro** bolo spájané s ča- rovnou mocou. Verilo sa, že kvitne jedine o polnoci z 23. na 24. júna a kde kvitne, má byť zakopaný poklad. Bazu proti myšiam a potkanom používali aj v Novohrade. Ľudia verili, že v noci pred Jánom tancujú strigy holé na krížnych cestách.

Očistná a liečebná moc sa pripisovala vode, najmä rose pozbieranej na lúke. Na strednom Slovensku ženy bez šiat stierali do plachtíček rosu so slovami: „*Beriem úžitok, ale nie všetok*“.

Spievanie starých žien na priedomiach boli známe ešte pred prvou svetovou vojnou. Rozjarenosť žien sa často dávala do súvislosti s ukončením prác okolo plátna. Narážky na ján- ske pitie žien obsahujú staršie piesne z rôznych oblastí Slo- venska. V Novohrade posledné dvojveršie znelo: *Keď my také budeme, aj my pijať budeme*. V Tisovci v druhej tretine 19. stor. dievčatá pri vatrách krútili horiace metly a volali: „*Bim- balom, Jána pálime!*“. Každá oblasť mala svojský obsah ján- skych piesní a riekaniak.

S týmito dňom sa spájali predpovede úrody: *Pred Jánom nechváľ jarinu, O Jáne čerešne i muchy zrelé, Do Jána Krstiteľa nechváľ jačmeňa, Do Jána ovsík, po Jáne ovos*.

Zdroj: E. Horváthová: *Rok vo zvykoch nášho ľudu*, www.ludovakultura.sk

Zahrajte sa!

Jednou z obľúbených hier medzi dedinskými chlapcami bola „**na pastiera**“, ktorú sa hrávali na lúkach. Každý z hra- júcich chlapcov musel mať pastiersku palicu a každý si mu- sel vyhlíbiť jamku do zeme po obvode kruhu. Chlapec, ktorý bol „**bačom**“, si mohol urobiť jamku v strede kruhu. Pasúcu „**ovcu**“ zastupovala lopta vložená do stredu jamky. Hra za- čínala pochodom po obvode kruhu z vonkajšej strany ja- miek. Každý chlapec zodvihol palicu ako pastiersku trúbu k ústam a pochodoval dookola. Keď bača zavelil „**dost!**“, vtedy každý musel rýchlo obsadiť koncom palice jamku. Ktorému sa ušla stredová jamka, ten bol pastierom – slu- hom. Potom bača palicou vyhodil „**ovcu**“ (loptu) čo najďalej a úlohou pastierov – sluhov bolo bežať za ňou a palicou ju dohnať (dokotúľať) do jamky späť. Ako sa približoval, ktorý- koľvek z pastierov mu ju mohol znovu odraziť. Pastier si svoju „**ovcu**“ bránil, pričom mohol svoju palicu strčiť ko- mukoľvek do jamky, pokiaľ bola prázdna. Keď sa mu to po- darilo, pást musel ten, ktorý prišiel o svoju jamku (o svoj chlievik). Rovnako to bolo aj vtedy, keď sa pastierovi po- darilo loptu umiestniť do ktorejkoľvek jamky. Pásoľ ten, kto „**ovcu**“ dostal do svojej jamky. Keď sa „**ovcu**“ podarilo dos- tať do stredovej jamky, nasledoval opäť pochod dookola a pritom trúbenie – „**tuntu-runtu, tuntu-runtu**“.

Takto sa mohli hrať až do úplného vyčerpania. Kaž- dý dával pozor, aby „**ovca**“ neskončila v jeho jamke. Navzá- jom si mohli pomáhať. Najhoršie skončil ten, kto nielen dlho pásoľ, ale bol aj posledný pastier pred skončením hry.

Zdroj: Novohradské osvetové stredisko, príspevok J. Lomenčíka v zborníku literárneho projektu H/VLAS ne/uto/píš, 2016.

Biče



Vidieť alebo počuť ich môžete najmä na folklórnych festivaloch či jarmokoch.

Prezentuje sa hlavne pastiersky bič, ale pozornosť si zaslúži aj furmanský. Ladislav Leng ho v knihe *Slovenské ľudové hudobné nástroje* (1967) charakterizuje ako predmetný idiofonický nástroj prerážajúci vzduchom, s efektom zvukovo- explozívny. **Bič** sa skladá z **rukoväte** a koženého alebo špa- gátového **švihadla**. Niektoré druhy bičov majú na konci roz- vetvenú kytku, aby plocha narážajúca na vzduch bola väčšia. Zvukotvorný proces je založený na rýchlej zmene pohybu konca švihadla, ktoré prudko narazí na obklopujúcu ho atmosféru.

K najznámejším druhom patria biče pastierske a furman- ské. Okrem úžitkovej funkcie sa používali aj pri mnohých obradoch a zvykoch sprevádzaných streľbou, krikom, plieska- ním bičmi atď. Bič je vlastne remenec pripevnený na drevenú rúčku, tzv. bičisko.

Furmanský bič má dlhú tenkú rúčku z brezového alebo drieňového prúta (100 – 200 cm) a dlhý bič z kože alebo motúza (80 – 120 cm).

Pokračovanie na s. 13



Ako vyplýva z názvu, používali ho hlavne furmani, ale v minulosti nechýbal vo dvore žiadneho gazdu.



Pastiersky bič má krátku, drevenú vyrezávanú, vybijanú alebo olovom vylievajú rúčku (35– 55 cm) – bičisko, čaporisko s 3 – 6 m dlhým bičom, ktorý býval spletený zo 4 – 5 kožených remencov (ťažký bič), konopných alebo ľanových motúzov (ľahký bič). Spojené boli mosadznými alebo koženými obrúčkami a ukončené koženým strapcom (kystkou). Ten bol podstatný pre zvukový efekt plieskania biča.

Zhotovovali si ich gazdovia a pastieri prevažne sami. Ťažký bič bol vzácny a často sa dedil z otca na syna. Vo väčšom množstve sa biče začali vyrábať až v 30. rokoch 20. storočia. V 19. storočí sa používali prevažne ľahké biče. Zdobené boli najrozšírenejšie v Novohrade, Honte, Gemeri, menej v okolí Zvolena, Martina, Žiliny a Trenčína. Ich zvukom riadil pastier pohyb stáda a spolu s hudobnými nástrojmi (trúba, roh, zvonce) bol signálnym, ale i magickým zvukovým prostriedkom pri otváraní a zatváraní pasienkov, na vyhánanie zlých síl pri prvom výhone a na Vianoce.

Bič sa skladá zo základných častí: **Rúčka** pastierskeho biča sa vyrábala najmä z tvrdého dreva, napríklad čerešňového. Bola často zdobená rôznymi regionálnymi motívami. **Šachovnica** je časť pastierskeho biča spájajúca vrkoč s rúčkou. **Vrkoč** je spletený z remencov. **Švihákom** sa nazýva časť pastierskeho koženého biča na konci vrkoča a je v podstate remeňom z hovädzej kože. **Šugliar** je akustickou časťou biča, motúz na konci šviháka. Pri plieskaní bičom šugliar prekonáva rýchlosť zvuku, pričom vzniká typický akustický efekt plieskania pastierskeho biča.

V slovenskom folklóre sa bič ustálil ako znak moci („Zlý to pohonič, ktorý si pustí z ruky bič“) a nástroj trestu („Sám si na seba bič uplietol“).

Dnes tí čo majú na to a jazdia, používajú aj jazdecký bičik, či kovbojský. Vraj sa využíva aj na bičovanie pri všelijakých radovánkach? Slovenské príslovie „Bič plieska na konci“ má asi v niečom pravdu, lebo koniec dobrý, všetko dobré.

Miško môj, ako chlapci sme museli vedieť plieskať poriadne bičom. Zakrútiť ním nad hlavou a zaseknúť tak, aby jeho zvuk bolo počuť široko-ďaleko. Tak to plieskalo, že sme si zapchávali uši. Jeden bič mávali pohoniči koní, volov alebo kravičiek. Bol na dlhšom tenkom bičisku. Pastieri mali zasa na krátkom a hrubšom a krásne vycifrovanom bičisku. Biče boli pospletané zo švíkov vypracovaného remeňa, na konci rozstrapkané. Koniec tvorilo obyčajne niekoľko konopných pramienkov, lebo koniec biča vydával ten slávny zvuk. No, Miško môj, a veru často som od otca dostal bitku po zadku práve bičom. Jajajáááj, mal som potom také „klobásky“... Nuž ale, apouka, mali aj dôvod takto utíšiť moje vystrájanie. No, aj napriek tomuto, mal som ich rád. Jaj, Bože môj, kdeže sú tie časy...”

Starý otec si potiahol z pípy, v očiach sa im zaligotali slzy a šeptali si: „kdeže sa poďeli moje mladé roke, kod son hor’ Málincon choděvav za dčukami...”

Zdroj: NOS, príspevok J. Lomenčíka v zborníku literárneho projektu H/VLAS ne/uto/píš, 2016
www.ludovakultura.sk

Viete čo je t'uvik?

Je to druh vábidla na chytenie vtákov, ale aj detská zvuková zábavka. V hudobno-nárečovej oblasti Novohrad ho ako tradičný hudobný nástroj uvádza etnomuzikológ Ladislav Leng (*Slovenské hudobné nárečia*, 1993).

Ide o nástroj vyrobený z dvoch kusov dreva rôznej veľkosti zrezaných tak, že tvoria jednoduchý zámok, ktorý sa otvára bočným posunom. Menší kusok sa dá vložiť do výrezu väčšieho, pričom sa medzi ne po dĺžke vloží tenká čerešňová kôra, ale mne sa najviac osvedčila brezová kôra.

Ťuvik sa drží medzi palcami spojených dlaní a ústami sa fúka do špáry medzi drevami tak, aby sa membrána (kôra) rozozvučala. Intenzitou fúkania a otvárania dlaní sa mení zvuk a napodobňujú sa zvuky, ktoré vydáva zver. Pomocou ťuvika sa v Novohrade na hornom Poiplí chytajú sojky.

Zdroj: L. Leng: *Slovenské ľudové hudobné nástroje* (1967), *Slovenské hudobné nárečia* (1993), www.uluv.sk



A ako si vyrobiť ťuvik?

Príprava: Do 8 – 10 cm dlhého, na palec hrubého drevka (najčastejšie z lieskového mládnika) sa vyreže žliabok až po strážku, teda do polovice drevka, z oboch strán ohraničený kolmými nářmými, vzdialenými od koncov drevka asi po 1 cm, čím vznikne v drevku výrez v podobe polvalčeka; to je prvá časť – spodné drevko. Okrem toho sa zhotoví iné drevko takej istej dĺžky a hrúbky ako onen polvalčekovitý výrez, ktorý sa vyrezal zo základného, spodného drevka; to sa vystrúha z toho istého mládnika, z ktorého sa pripravilo spodné drevko, presnejšie – z jeho najbližšieho konca, aby bolo tej istej hrúbky ako spodné a aby do spodného drevka tesne zapadalo. Tým vznikne súvislé drevko z dvoch kusov. Napokon sa pripraví pásik mladšej čerešňovej kôry (z jej vrchnej vrstvy), ktorá sa ľahko olúpe, nožikom zoškrabe a vypracuje na tenkú priesvitnú vrstvičku. Takto vypracovaný pásik čerešňovej kôry sa zacviekne, zatvrdí medzi spodné a vrchné drevko pozdĺžnym smerom tak, aby sa pri tom dobre naplo. Vrchné drevko sa nezatláči do spodného úplne; medzi nimi ostane úzka škára, v ktorej sa fúkaním rozochvieva pásik čerešňovej kôry. Rozličnou moduláciou a silou výdychového prúdu možno doceliť na tejto vábníčke zvuky rozličných väčších vtákov, najmä dravcov (jastraba, kane, krahulca, kuvika, sojky, datľa a iných).

Zdroj: Zborník v rámci projektu H/VLAS ne/uto/píš, Výroba a foto ukážky: Michal Abelovský

Viete, čo je prdák?

Etnomuzikológ a predovšetkým náš rodák zo Zeleného, Dr. Ladislav Leng, uvádza takúto druhovú charakteristiku: Rovný cylindrický dvojplátkový aerofonický nástroj otvoreného konca, s prejavom jednotónovým. Odborný názov je **Trúbeľka z vrby**, ale ľudovo zvaná tiež „frfa“, „prdavka“, „**prdák**“ a podobne.



Zhotovuje sa z vrbovej kôry. Na jar, keď stromy majú miazgu, sa z halúžky stiahne kôra. Z horného konca získanej cylindrickej trubičky sa asi do dĺžky 1 – 1,5 cm nožikom odstráni vonkajšia zelená časť lyka a „obielený“ koniec sa mierne stlačí medzi prstami. Vznikne dvojplátok. Pri hre sa koniec vrbovej trubičky vkladá do úst, vháňaný vzduch rozkmitá dvojplátok a tým aj vzduchový stĺpec vo vnútri píšťalovej trubičky.

Trúbeľky z vrby bývajú dlhé 4 – 60 cm. Používajú sa ako detské zábavky. Náležia do skupiny nástrojov zvukových. Pri vrbových trúbach plnia funkciu vibrátora.

Literatúra: L. LENG: Slovenské ľudové hudobné nástroje. Bratislava, 1967. Foto a výroba: Michal Abelovský

O pôvode názvu obce Utekáč

Historický román Jána Poničana **SKAZA HRADU** nás preniesie do 13. storočia, do čias tatárského vpádu za vlády uhorského kráľa Bela. Zaujímavá je časť opisujúca kráľov sprievod v doline potoka Rimavica a pôvod názvu obce Utekáč.

Nakrátko sa zastavili v Rimavskej Kokave, jedinej väčšej osade pri ceste. Obyvatelia ich hneď obstali, pýtali sa na Tatárov. Keď sa dozvedeli, že ide s nimi kráľ, dostanovili sa ich staršiovia s pozdravom a holdom a darovali kráľovi sekerku s vybijaným javorovým poriskom...

...Ocitli sa v tiesňave, pod nimi Rimavica...

Borislav sa oddelil od čela pochodu a vyčkal kráľa.

– *Vaše veličenstvo, – oslovil ho úctivo, – tu sa dolina rozširuje, vľavo je široká kotlina a pod briežkom studnička so znamenitou vodou. Mohli by sme si azda oddýchnuť. Máme pred sebou najstrmší úsek cesty, kone potrebujú oddych.*

Tábor zastal a bojovníci zosadli z koní. Jedni si hneď čosi zahryzli, druhí sa zas v dlhých radoch pobrali k prameňu. Pred kráľom úctivo ustúpili a podali mu plný džbán čerstvej vody.

Nablízku boli práve Furindovi chlapi, medzi nimi Maľko a Janko Kuric. O čomsi sa dohadovali a v hni hádky ani nesporezovali, že kráľ je nablízku. Zato Madáč všetko počul.

– *O čom sa dohadujú tí mládenci? – obrátil sa kráľ na Madáča.*

Tí hneď zarazene zmlkli a ustrašene hľadeli to na Madáča, to na kráľa.

Madáča kráľova otázka navidomoči zaskočila, ale spámal sa a po krátkom uvažovaní sa usmial:

– *Nuž, vaše veličenstvo, miesto, kam príde taká významná osobnosť, akou je kráľ, býva pre ľud pamätné. A aby si ho lepšie zachovali v pamäti, obdarúva ho výstižným menom.*

A títo mládenci sa práve dohodli, že toto miesto sa bude volať **Utekáč**.

– *Utekáč? – zachmúril sa kráľ, no vzápätí sa jeho tvár vyjasnila a veselo sa zasmial. – Nie je to veľmi lichotivé, mládenci, ale naozaj výstižné. Nech sa teda toto miesto volá Utekáč. Prosím len Hospodina, aby sa toto meno nestalo tým najvýstižnejším slovom, ktoré bude pripomínať budúcim pokoleniam moje panovanie. Ale veď aj tak sa naň zabudne, len čo ho opustíme.*

– *Dovoľujem si o tom pochybovať, vaše veličenstvo. Pamät ľud je veľmi hlboká studňa, voda v nej nevysychá.*

Kráľ sa zamyslel, ale úsmev z jeho tváre nezmizol. Vtúdom pozrel na mládenčov.

– *Aj tak dobre! A vy, výmyselníci, tu máte na pamiatku, – podal každému z nich po zlatom denári so svojím obrazom.*



JAZYKOVÉ OKIENKO

Júliusa Lomenčíka

Terminológia ručnej sklárskej výroby v Málinci

Materská časť obce je prirodzene rozdelená riekou Ipeľ, tečúcou východným okrajom, na dve nerovnomerne veľké, ale pritom osobité a svojské časti. Rozlohou i počtom obyvateľov väčšej časti, tzv. dedinskej, sa v každodennej komunikácii ako základný dorozumievací prostriedok používalo najmä nárečie. V druhej časti obce, tzv. hutskej (miestna lokalita *Samoterč*), žili najmä robotnícke rodiny miestnej sklárne. Väčšina sklárov sem prichádzala z blízkych a vzdialenejších hút a v menšom množstve aj zo sklárskych oblastí v Sliezsku a v Čechách, resp. iných oblastí vtedajšej Rakúsko-uhorskej monarchie, napríklad na začiatku 90. rokov 19. storočia bol, podľa zistení historika Jána Žiláka, fúkačským majstrom Juraj Seil, ktorý pochádzal z Weissenbachu (Horné Rakúsko). O sklároch nemeckej národnosti svedčia priezviská, napr. Schnöbel, Hoffman, Longauer, Rotter, Keller, Reif, Wolf, Kleffner, Haas... Okrem toho podľa jazykovedca Jána Matejčíka „... do roku 1867 v starom Rakúsko-Uhorsku nemčina ako úradný jazyk ľahko prenikala do slovnej zásoby inonárodných etnických celkov. Prevažnú časť prevzatých slov (germanizmov) tvorí terminologická slovná zásoba, prispôbená opäť hláskoslovnej štruktúre ipeľského nárečia.“ Práve terminologická slovná zásoba málinského nárečia hovorí o kontaktoch s vonkajším svetom, ktoré však mohli mať predovšetkým individuálny charakter.

Pokračovanie na s. 15

Napokon do slovenskej sklárskej terminológie vôbec prenikalo neporovnateľne viac nemeckých výrazov ako do odbornej terminológie iných priemyselných odvetví.

Od samotného vzniku málinskej sklárne bola tzv. ručná výroba osobitnou pracovnou oblasťou so špecifickými podmienkami, čo sa prejavovalo aj v reči sklárov v jednotlivých „hutských“ dielňach. Možno sa domnievať, že postupná tvorba sklárskej terminológie bola súčasťou bežnej slovnej zásoby vtedajších používateľov jazyka bez akejkoľvek kontroly jazykovedcov. Výrazy pomenávajúce pracovné činnosti, nástroje a i. vznikli v úzkej súčinnosti s hovorovou rečou, takže určitá vrstva slov prešla aj do každodenného života, napríklad: *cklo* (sklo), *dělna* (dielňa), *měsačka* (miešačka), *rubín* (farebné sklo), *šafel* (nádoba na močenie foriem), *tégel* (pohár na zavádzanie), *vercajk* (náradie), *zakvačiti* (zavesiť), *mašina* (stroj), *fajront* (koniec pracovnej doby), *šurec* (gumená pracovná zástera), *zákaska* (objednávka), *šixta* (pracovná zmena), *umeti* (umyť) a i.

Väčšina slov nemeckého pôvodu sa preberala do vzniku Československej republiky (1918), čiže v politických a ekonomických podmienkach nevychovujúcich pre vytvorenie slovenských odborných termínov. Predpokladáme, že sklári preberali hotové nemecké slová, ktoré si jednotlivé generácie sklárskych robotníkov hláskovo upravovali, pričom ich prispôbovali aj miestnemu nárečiu, napríklad: *bindajz* (nem. Bindeisen) – naberač sklárskou železnou pinzetou, *fajront* (Feierabend) – koniec pracovnej zmeny, *femajz* (Feimeisen) – železná tyč na sťahovanie skla, *kišpinky* (Gispen, mn. č.) – bublinky, *pulír* (Glaspolierer) – leštič skla, *šmelcír* (Glasschmelzer) – tavič skla, *hamršlog* (Hammerschlag) –, *štílok* (Stiel) – nôžka kalicha, stonka, *cajclík* (Mundstück) – náustok, časť sklárskej píšťaly, ktorá sa vkladá do úst; *pulír* (Polierer) – leštič, *vercajk* (Werkzeug) – náradie, *verštat* (Werkstatt) – dielňa.

Vzniknutá „stará“ sklárska terminológia, ktorej základ tvoria germanizmy, žila v reči – *hutníckej hantírke* – aj v podmienkach Československej republiky. Vzniknuté sklárske výrazy mali pre miestnu sklársku societu nielen slangovú funkciu, ale slová v podstate predstavovali funkciu odborno-terminologickú a nasledujúce desaťročia do začiatku 21. storočia sa „dedili“ z generácie na generáciu.

Pokračovanie v budúcom čísle

Lučenci 29. mája 2021.



**Zomrel olympionik z Fil'akova
Pavol Szikora**

Vo veku 69 rokov zomrel v sobotu 22. 5. 2021 vo Fil'akove po dlhej a ťažkej chorobe strojný technik, atlét v disciplíne športová chôdza na 50 km, bývalý československý i slovenský reprezentant, dvojnásobný olympionik, zaslúžilý majster športu **Pavol Szikora**. Dlhých 22 rokov bol držiteľom československého rekordu v športovej chôdzi na 50 km časom 3:42:20 (1987 – 2009), kedy ho prekonal Matej Tóth.

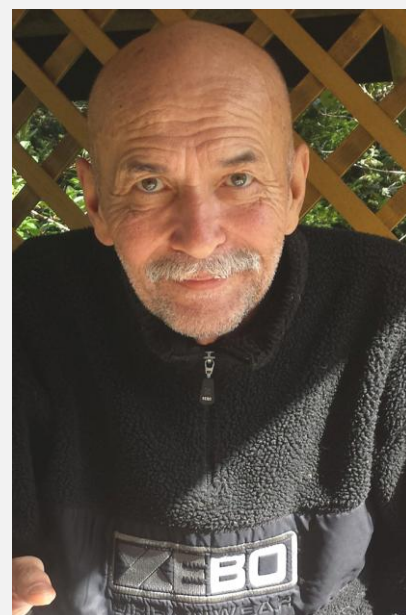
Pavol Szikora sa narodil 26. 3. 1952 v Lučenci. Základnú školu s vyučovacím jazykom maďarským (VJM) navštevoval vo Fil'akove (1958 – 67), Strednú priemyselnú školu strojnícku s VJM v Košiciach (1967 – 71). Základnú vojenskú službu vykonal v Armádnom stredisku vrcholového športu (ASVŠ) Dukla v Prahe (1971–73). Po návrate z vojenskej služby pracoval ako strojný technik vo Východoslovenských železniarňach v Košiciach (1973 – 83). V ASVŠ Dukla Banská Bystrica pôsobil ako športový inštruktor (1984 – 93). Posledné roky profesionálneho života strávil ako personalista vo firme Thorma – Výroba vo Fil'akove (1996 – 2012). Od r. 2012 žil na dôchodku vo Fil'akove.

Z jeho športovej kariéry chodca vyberám: 1983 MS Helsinki – 11. miesto, 1984 Antiolimpiáda Moskva – 2. miesto, 1985 Svetový pohár Bergen – 5. miesto, 1986 ME Stuttgart – 8. miesto, 1987 MS Rím – 7. miesto, 1988 OH Soul – 10. miesto, 1991 MS Tokio – 15. miesto, 1992 OH Barcelona – 27. miesto. Medzi jeho významných trénerov patrili: Tibor Rimai, Václav Wágner, Juraj Benčík. Szikora ako tréner dochádzal aj do Maďarského Balassagyarmatu, kde medzi jeho úspešných zverencov patrili Zoltán Cukor a Attila Fülöp.

Pavol Szikora bol ženatý s Annou, rod. Pavlíkovou, ktorá pôsobila ako učiteľka na ZŠ Školská vo Fil'akove. Sobášili sa v r. 1980. Z manželstva sa im narodili dvaja synovia Pavol a Patrik, obaja boli v mladších rokoch aktívnymi športovcami.

Pali, krátky bol tvoj život, ale požehnaný, naplnený prácou a láskou k svojim najdrahším – k milujúcej manželke a deťom. Smutný je čas rozlúčky aj pre tvojich spolupracovníkov či priateľov, ťažko sa tu hľadajú vhodné slová. Zostáva nám poďakovať sa za všetku tvoju námahu, ktorú si vo svojom plodnom živote vynaložil pri uskutočňovaní našich spoločných cieľov. Odpočívaj v pokoji! Béke porajdra!

František Mihály



Opustil nás bývalý kolega

S úctou a hlbokým zármutkom
sa lúčime s našim
bývalým kolegom

Milanom Filčíkom,

hudobníkom a osvetovým
pracovníkom v Novohradskom
osvetovom stredisku v Lučenci.

Odpočívaj v pokoji!

Pracovníci NOS

Milan Filčík

*6. 2. 1956 † 27. 5. 2021

KAM ZA KULTÚROU

BBSK – Novohradské osvetové stredisko

Na základe opatrení ÚVZ SR bolo **zakázané usporadúvať hromadné podujatia kultúrnej či inej podoby**. Preto sme sa opäť zamerali na virtuálny priestor.

Sledujte nás na www.noslc.sk,
<https://www.facebook.com/novohradskaosveta>

Umelecké slovo, divadlo

Cesty divadla (... o divadle, s divadlom, k divadlu a k divákovi...), stretnutia, rozhovory, tvorivé dielne, debaty divadelníkov o divadle amatérskom aj profesionálnom, ukážky z tvorby a divadelné predstavenia. Priblížime životné cesty ľudí pochádzajúcich z nášho regiónu a divadlo sa pre nich stalo životným údelom, ale prvé kroky na ceste k divadlu urobili v rodnom Novohrade.

Malá sála NOS, vždy o 18.00:

10. 6. **Peter Janků**, scenograf, dramatik, pesničkár a divadelník **Miroslav Sekula**, **Arpád Szabó**.
11. 6. **DS Timrava** – 75. výročie vzniku – rozprávanie členov súboru, ukážky predstavení.
17. 6. **Jaroslav Szabó**, standupista Veľmajster Jerry a **Katarína Mišíková Hitzingerová**, pedagogička, scenáristka, dramaturgička, režisérka.
24. 6. **Peter Kováč**, dramaturg, **Dušan Krnáč**, scenograf, režisér.
25. 6. **Spomienky na Vlada Sadíleka** – hostia Peter Kováč, Dušan Krnáč, Arpád Szabó, Štefan Csák, Maňo Lacko.
28. 6. **Bláznove zápisky** – monodráma, účinkuje **Cyril Pářiš**.
30. 6. **Katarína Perenceiová-Procházková**, sólistka Štátnej opery v Banskej Bystrici.

Kino Apollo o 18.00 hod.:

21. 6. **Zenthe Ferenc Színház Salgótarján**, divadelné predstavenie (v rámci projektu ART DAYS 2020).

Folklor, hudba, tanec

24. 6. **Jánske zvyky v Novohrade**, online prezentácia, FB.

Foto, film, výtvarná tvorba

1. – 30. 6. **Erik Kružliak – FOTOGRAFIE**, výstava, NOS Lučenec – chodba č. 1, pracovné dni od 8.00 do 15.00 hod.

Výchovno-vzdelávacie podujatia

15. 6. Medzinárodný deň proti zneužívaniu drog a nezákonnému obchodovaniu – prednášky: k preventívnym aktivitám v spolupráci s OR PZ v Lučenci, základ. a stredné školy

Jún – Prevencia sociálno-patologických javov, základné a stredné školy v regióne.

Klubové podujatia

7. 6. **Píšeme na diaľku** – Literárny klub V.L.A.S. virtuálne tvorivé literárne dielne, lektorka Hana Košková, virtuálny hosť

Novohradské osvetárske jednodubky

23. 6. „Svätajánske korenie“ – čarovná a liečivá moc rastlín kvitnúcich na Jána **Dielňa ľudových remesiel DIELNIČKA** (priestory NOS na poschodí):

Ponuka pre verejnosť – tvorivé dielne:

4. 6., 11. 6., 18. 6. **Obrazy z nepálenej hlíny, tzv. blata**, vždy od 15.00 hod., lektorka: Mgr. Mária Janšová – NYJAMAJA, poplatok 5,- €/1 stretnutie, kontakt: tel.: 0918 491 688, e-mail: dielnicka.nos@gmail.com

1. 6. **Klub paličkovanej čipky PAVÚČIK** pri Dielničke, lektorka Eva Kyzúrová, NOS – dielňa ľudových remesiel.

BBSK – Novohradská knižnica Lučenec

Brána príbehov dokorán, besedy a autorské čítanie:

17. 6. **Andrea Gregušová**, spisovateľka, komunitná miestnosť.
 18. 6. **Ján Uličiansky**, absolvent dramaturgie a réžie bábkového divadla.
 25. 6. **Anikó N. Tóth**, autorka literatúry pre deti a píše v maďarskom jazyku.
- Jún – **So seniormi nielen v knižnici**, beseda so spisovateľkou Renatou Sarvašovou o jej knihe *Zelená karta*, prednáška na tému Zdravý životný štýl a tvorivé dielne s názvom Štyri ročné obdobia.

Podujatia podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia.

BBSK – Novohradské múzeum a galéria Lučenec

6. 6. **Tvorivá brána** – textilné šperky s Janou Bialovou, 15.00 – 17.00 hod., vstupné: 3,- €. 25. – 27. 6. **Vikend otvorených parkov a záhrad** (podľa otváracích hodín), vstup voľný.

17. 6. **Online Kabinet kuriozít** – v slúchadlách, databáza artefaktov zo zbierkového fondu, online aktivita FB.
24. 6. **Dom múz**, pomocou kreatívnych cvičení spoznáme fond múzea a galérie so zameraním na detaily v stálej expozícii.

Predstavíme kreatívnu techniku „30-kruhov“, online aktivita FB.
Jún (soboty) **Ukryté v detailoch**, podcast s etnologickou NMG: anchor.fm/nmglc.
Do 17. 7. **Tajomné brány**, výstava **Jany Bialovej**.

Mesto Lučenec – Mestský úrad, oddelenie školstva, sociálnych vecí, kultúry a športu

18. – 19. 6. 7. **Jazzové Lístie** – dvojdnový hudobný festival, špičkové slovenské jazzové projekty a osobnosti, zahraniční hostia, predaj jazzových LP, CD, DVD, burza LP platní. Vstupenky na www.kultura.lucenec.sk, v MIC Lučenec, kino Apollo o 18.30 hod.

Piatok 18. júna

Main Stage

- Lucia Lužinská – Colorful Music
- Nothing But Swing Trio (Kováč, Ragan, Sólárik) feat. Sandor Molnár sax, Juraj Bartoš trubka
- Gapa& Mečiar Blues Connection

Bar stage

- Traditional Dixie Stompers (Lučenec) Sobota 19. júna

Main Stage

- Matúš Jakabčic CZ-SK Big Band
- Tibor Feledi Kairos Quintet – FERMATA

Bar Stage

- Atlasz& Borský & Aliexperience (Lučenec)

Viac info +421905266521 alebo stanislav.spisiak@lucenec.sk.

Podujatie zverejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia, SOZA a Hudobný fond.

Fifačko

Spätná erózia - Hrad Šomoška

pešia túra so sprievodcom na nasledujúcej trase
Lučenec - Fifačko - Šiatorská Bukovinka (spätná erózia) - NCH Šomoška - Hrad Šomoška - NCH Mačacia - Fifačko - Lučenec

5. júna 2021 (sobota)



Miesta nástupu (autobus):
Lučenec - YMCA: 8.30 hod.
Fifačko - Mestské kultúrne stredisko: 9.00 hod.

Dĺžka pešej túry: cca. 12 km
trvanie: cca. 6 hod.
Náročnosť: stredne náročná



Prihláška a bližšie informácie:
Občianske združenie Phoenix Latetia Novohradské turisticko-informačné centrum
Lučenec, Tekárske nám. 7 Fifačko, Podhradská 14
E-mail: phoenixlatetia@gmail.com, junitigan@gmail.com E-mail: ntic@hradfilakovo.sk
Mobil: 09421 917 290998, 09421 905 176343 Tel.: 09421 47 4382016, Mobil: 09421 918 994481

Účasť je potrebné vopred nahlásiť najneskôr do 3. júna 2021!
Vedúci túry: **István Farkas, Jozef Puntigán**
Účasť zdarma, ale budeme vďační, ak podporíte krytie našich nákladov
Šomoška - vstupné: študenti - 1,00 EUR, dospelí - 2,00 EUR
Dodržiavanie aktuálnych protipandemických opatrení je povinné!
Maximálny počet účastníkov: 25 osôb
Srdečne Vás očakávame!

